

καθεστώς, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλο ὄνομα, τὸ τῆς Τρίτης Διεθνοῦς, εἰς τρόπον ὥστε ἐκ πρώτης ὄψεως τὰ ἴχνη αὐτοῦ νὰ μὴ εἶναι καταφανῆ εἰς πάντας.

Τέλος τὸ ἀστυνομικὸν καθεστὼς τῆς νέας Ῥωσίας, ὅπερ ἀσκεῖ τὴν τρομοκρατίαν ἐπὶ τῶν ὑπόπτων Ῥώσων, ἐκληρονόμησε τὸ πνεῦμα τῆς τσαρικήας ἀστυνομίας, ἣν καὶ ὑπερέβαλε. Ἡ Γκεπεοῦ ἀποτελεῖ τὴν τελειότεραν ὅλου τοῦ κόσμου ὁργάνωσιν ἐπιτηρῆσεως καὶ κατασκοπείας τῶν πάντων. Ἄν λοιπὸν κατελύθῃ τὸ τσαρικὸν καθεστὼς τῆς ἀπολυταρχίας καὶ ἡ τσαρική ἀστυνομία τοῦ τρόμου τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν μετ' αὐτοῦ, αὐτομάτως ἀνέκυψεν ἡ ἀστυνομία τῆς ἐπαναστατικῆς Ῥωσίας ἢ λεγομένη Γκεπεοῦ, φορεὺς τοῦ αὐτοῦ ἀπολυταρχικοῦ πνεύματος τῆς τσαρικῆς Ῥωσίας· μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι σήμερον τελεῖ ὑπὸ τὰ νεύματα, ἀντὶ ἀπολυταρχικοῦ τσάρου, ἀπολυταρχικοῦ δικτάτορος τοῦ προλεταριάτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'

Ὁ Gustave Le Bon, περὶ τῶν ἡγετῶν τῆς γαλλικῆς Συμβατικῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως, οἵτινες ἐνῶ προέβαλλαν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν κατὰ τῆς ἐνόπλου Εὐρώπης, παρέπεμπαν συγχρόνως τοὺς ἀντιπάλους των εἰς τὴν λαιμητόμον, δι' ἀπλὴν ἀντίρρῃσιν, λέγει ὅτι κατὰ βάθος ἦσαν οὗτοι τίμιοι καὶ εἰρηνικοὶ ἄστοί· εἰς ὁμαλοὺς καιροὺς ἀποσυρόμενοι εἰς τὸ σπουδαστήριόν των, τὸ γραφεῖον ἢ τὸ λογιστήριον πιθανῶς θὰ διῆγον τὴν εἰρηνικωτέραν καὶ μᾶλλον ἄσημον ζωὴν. Ἐκτακτα ὅμως γεγονότα ἐκράδαναν κύτταρά τινα τοῦ ἐγκεφάλου των, ἀχρηστευόμενα εἰς ὁμαλοὺς καιροὺς· καὶ ἔτσι ἔγιναν αἱ κολοσσιαῖαι ἐκεῖναι φυσιογνωμίαι τῆς ἐπαναστάσεως, ἀκατανόητοι πλέον καὶ ἀκατάληπτοι εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Ἐκατὸν ἔτη μετὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐὰν ἔξῃ ὁ Robespierre θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως τίμιός τις εἰρηνοδίκης, φίλτατος τοῦ ἐνοριακοῦ του ἱερέως· ὁ φανατικὸς δημόσιος κατήγορος τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου Fouquier-Tinville θὰ ἦτο ἀνακριτής· καὶ ὁ Saint-Juste θὰ ἐγίνετο λαμπρὸς δημοδιδάσκαλος¹.

Οὐδεμία ὅμως ἀνάγκη τοιαύτης ὑποθέσεως. Διότι ἔχομεν ἀπόδειξιν τούτου ἐκ τῆς συγχρόνου ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917, ὁ ἡγέτης αὐτῆς Lenin δι' ἐπαναστατικῶν μέτρων ἐπεδίωκε τὴν κατάκτησιν τῆς ἐξουσίας ὑπὸ τοῦ προλεταριάτου. Ἦδη τὸ 1907 εἰς τὸ ἐν Λονδίνῳ συνέδριον ἔλεγεν· «ἔναντι τῶν πολιτικῶν ἀντιπάλων μου ἓνα τρόπον συμφιλιώσεως γνωρίζω, τὴν κατασυντριβήν». Ἀλλὰ κυρίως κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐν Ῥωσίᾳ τρομοκρατίας τοῦ 1917 δὲν ἦτο τοῦτο εὐκόλον. «Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι, ἔλεγε, μετὰ σκληρότητος καὶ

¹ Gustave Le Bon, αὐτόθι σ. 34 ἔ.

ἀγριότητος νὰ θραύσωμεν κεφαλὰς· τὰ γεγονότα μᾶς ἐξαναγκάζουν νὰ εἴμεθα θηριώδεις· βραδύτερον δὲ χρόνος θὰ μᾶς δικαιολογήσῃ». Συγχρόνως ἐπεδίωξεν ἀνατροπὴν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τοῦ 1917, μεταβίβασιν τῆς ἐξουσίας εἰς τὰ συμβούλια, κρατικοποίησιν τῆς γῆς, ἔνωσιν καὶ ἔλεγχον τῶν Τραπεζῶν, τῆς βιομηχανίας καὶ τῶν τροφίμων, ἴδρυσιν ἀληθοῦς ἐπαναστατικῆς διεθνοῦς ὁργανώσεως ¹. Ἀλλ' ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὰ κληρονομικὰ ἔνστικτα τῆς ῥωσικῆς φυλῆς ἐκδηλώνονται ἐν τῷ Lenin καὶ τοῖς συνεργάταις αὐτοῦ ἐντατικώτερα. Ἐν τῷ δεκάτῳ συνεδρίῳ τοῦ ῥωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ὡς ἂνωτέρω εἶδομεν, ἀνεγνώρισεν εἰλικρινῶς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ λεγομένου, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς οἰκονομίας, πολεμικοῦ κομμουνισμοῦ, ἵνα προσανατολισθῇ εἰς τὴν «νέαν οἰκονομικὴν πολιτικὴν». Ὁ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 προσκαίρως τόσον μεταμορφωθείς χαρακτήρ αὐτοῦ ἐπανερχεται ἤδη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ σύστασιν, ἐνῶ ἐφαίνετο ὅτι τὰ ἥθη τοῦ Lenin, αἱ ἰδέαι του, ἡ συμπεριφορὰ του ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ ὁργανῶ εἶχον μεταβληθῇ. Ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην πρέπει νὰ νοηθῇ τὸ ὑπὸ τοῦ Seraphim ² λεγόμενον ὅτι «ἀπὸ ἐπαναστατικοῦ Lenin γίνεται τῷ 1921 πρακτικὸς πολιτικὸς Lenin», ὡς καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ V. Marcu ³ ὅτι «ἡ δύναμις τοῦ Lenin στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἱκανότητος νὰ μαντεύῃ τὰς ἀμφιταλαντεύσεις τῆς βουλήσεως τοῦ ἀνωνύμου πλήθους», ὅπερ σημαίνει νὰ ὑποχωρῇ εἰς τὰ κληρονομικὰ ἔνστικτα τῆς φυλῆς του. Ἐν τὸς πενταετίας δηλαδὴ ἡ ὑπὸ καταιγίδος διαταραχθεῖσα ἡρεμος ἐπιφάνεια τῆς λίμνης ἐπαναλαμβάνει τὴν προτέραν αὐτῆς ἡρεμίαν καὶ τὰ ὀγκωθέντα κύματα ὑπὸ τῆς τρικυμίας τῆς ἐπαναστάσεως ἐπανευρίσκουν τὴν γαλήνην.

Ἀλλ' ἡ αὐτὴ δὲν παρετηρήθη μεταστροφὴ χαρακτῆρος τῶν ἀγρίων ἐκείνων τρομοκρατῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ὅσοι ἐπέζησαν αὐτῆς μὴ προλαβόντες ν' ἀποκόψουν ἀλλήλων τοὺς λαιμούς; Ὅφείλομεν χάριτας εἰς τὸν γάλλον ἱστορικὸν Hippolyte Taine, ὅστις ἐκ τοῦ Dictionnaire biographique, ὑπὸ Eymery ἐκδοθέντος τῷ 1807, εἰς τέσσαρας τόμους, συνήγαγεν εἰδήσεις περὶ τῶν μελῶν τῆς Συνελεύσεως τοῦ 1792 τῶν ἐπιζησάντων τῆς ἐπαναστάσεως ⁴. Αἱ εἰδήσεις δ' αὗται διὰ τὸ θέμα ἡμῶν ἀποβαίνουν πολύτιμοι. Κατὰ ταύτας, οἱ πλείονες ἐξ αὐτῶν ἔγιναν δικασταὶ ἀστικῶν ἢ ποινικῶν ὑποθέσεων, νομάρχαι, ἀστυνόμοι, τμηματάρχαι διοικήσεως, ταχυδρομικοὶ ὑπάλληλοι, ἀπογραφικοὶ ὑπάλληλοι, δημόσιοι ταμίαι, ἐπόπται ἐπιθεωρήσεων κ. λ. Μεταξὺ τῶν μελῶν τούτων τῆς Συνελεύσεως χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἀναλο-

¹ Πρόγραμμα τοῦ Lenin ἐν τῇ Pravda τῆς 7 Μαρτίου 1917.

² H. J. Seraphim, ἐν Handwörterbuch der Staatswissenschaften. Συμπληρωματικὸς Τόμ. 1929, σ. 683.

³ Αὐτόθι σ. 684.

⁴ H. Taine La révolution, Τόμ. Β', σ. 381.

γίαντων βασιλοκτόνων, ἥτις ἔχει ὥς ἑξῆς: Ἐπὶ 23 νομαρχῶν, οἱ 21 εἶχον ψηφίσει θάνατον κατὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου XVI. Ἐπὶ 43 δικαστικῶν οἱ 42 θάνατον, ὁ δὲ 43ος κατὰ τὴν περίοδον τῆς δίκης ἡσθένει. Ἐπὶ 5 γερουσιαστῶν οἱ 4 εἶχον ψηφίσει θάνατον. Ἐπὶ 36 ἄλλων δημοσίων ὑπαλλήλων οἱ 35 ἦσαν βασιλοκτόνοι, κ. ο. κ. Παρατήρησις σημαντικωτάτη, διὰ τὴν καταδείξει ὅτι εἰς τοὺς χρόνους μεγάλων θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν ἀναστατώσεων ἡ πνευματικὴ ἰδιοσυστασία, περιλαμβάνουσα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα θεμελιώδη, ἀμετάβλητα, ὡς αἱ ἀνατομικαὶ ἰδιότητες τῶν ὄντων, ἐπίσης ὅμως καὶ δευτερεύοντά τινα γνωρίσματα εὐκόλως μεταβλητά, δύναται νὰ μεταμορφωθῇ προσκαίρως διὰ τῆς μεταβολῆς, ἣν τὰ δευτερεύοντα ταῦτα γνωρίσματα ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ περιβάλλοντος, τῶν περιστάσεων, τῆς ἀγωγῆς, ὑφίστανται ¹. Ἀλλὰ πάντοτε, ὑπὸ τὰς νέας δημιουργηθείσας διὰ τῆς μεταβολῆς μορφάς, εὐκόλως ἐπανευρίσκομεν τὰς θεμελιώδεις ἰδιότητας τῆς φυλῆς. Διὰ τοῦτο εἰς τὸ πρῶτον νεῦμα τοῦ Βοναπάρτου ὅλοι οἱ Γάλλοι ἔπασαν νὰ τὸν προσκυνήσουν. Ἐκ μέρους τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης δημοκρατικῶν οὐδεμία ἀντίστασις προβάλλεται· τοῦναντίον μάλιστα μεταξὺ αὐτῶν ἐξέλεξε τὰ καλύτερα ὄργανά του, γερουσιαστάς, βουλευτάς, συμβούλους ἐπικρατείας, δικαστάς, διοικητάς παντὸς βαθμοῦ. Ὑπὸ τὰ κηρύγματα τῶν δημοκρατικῶν περὶ ἐλευθερίας καὶ ἰσότητος εἶχεν ὁ Βοναπάρτης διαγνώσει τὰ κληρονομικὰ ἔνστικτα τῶν Γάλλων τοῦ ἐπιτάσσειν, διατάσσειν, καταπιέζειν, ἔστω καὶ ὡς ὑφισταμένων ².

Ὁ Lenin, κατὰ ταῦτα, ὁ ἡγέτης τῆς ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 καὶ τῆς τρομοκρατίας, εἶναι ἅμα ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἀντεπαναστάσεως τοῦ 1921 καὶ ὁ ὁργανωτὴς τοῦ νέου ῥωσικοῦ κράτους. Διὰ τοῦτο δὲν εὗρισκω διαφορὰν μεταξὺ λενινικῆς καὶ μπολσεβικικῆς διδασκαλίας ³. Δὲν ἀναγνωρίζω μόνον εἰς τὸ μπολσεβικικὸν σύστημα τὴν ἰδιότητα τοῦ λαμβάνειν σύνολον πρακτικῶν μέτρων, ἅτινα ἐφαρμόζει, ἥτοι ἀσκεῖ πολιτικὴν. Διότι καὶ ὁ Lenin ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ θεωρητικοῦ σοσιαλιστικοοικονομικοῦ συστήματός του, ὅπερ εἶναι μία τῶν πολλῶν ἐμφανίσεων τοῦ προλεταρικοῦ σοσιαλισμοῦ, καταπολεμεῖ δηλ. τὴν εἰς τάξεις στρωματοποίησιν τῆς Κοινωνίας καὶ τὴν οἰκονομικὴν ὁργάνωσιν τὴν ἐδραζομένην ἐπὶ τοῦ ἀτομισμοῦ, δὲν ἠκολούθησεν ἐνιαίαν μέθοδον, ἀλλὰ μετ' ἀμφιταλαντεύσεων, ὡς εἶδομεν, ἤσκει αὐτόχρονα πολιτικὴν, ἐν ᾗ εὐδιάκριτοι εἶναι αἱ φάσεις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Fülöp—Miller βεβαιοῖ ὅτι εἰς πάσας τὰς πράξεις τοῦ Lenin ἐπεκράτει μόνον νηφάλιος ἐξέτασις τῶν πραγμάτων καὶ σαφῶς συνειδητὴ πρακτικὴ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἔργον αὐτοῦ εἶναι ἡ ὁργάνωσις τοῦ συστήματος

¹ Gustave Le Bon, αὐτόθι σ. 33 ἑ.

² H. Taine, La Révolution, τόμ. Γ', σ. 634.

³ H. J. S e r a p h i m, αὐτόθι σ. 207.

τῶν ῥωσικῶν συμβουλίων, ἡ Ἱδρυσίς τοῦ ῥωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ἡ ὀργάνωσις τῆς Γ' Διεθνοῦς, τῆς πολεμικῆς οἰκονομίας, τῆς « νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς » καὶ τῆς ἐν τῷ πνεύματι αὐτῆς συνεχιζομένης, μετὰ τὸν θάνατόν του, κρατικῆς κεφαλαιοκρατίας¹. Οὕτω καθίσταται ἡ ἀνθρωπίνη ἐνσάρκωσις τῆς ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀντεπαναστάσεως. Ἀπαραλλάκτως ὥς, κατὰ τὴν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἐπαναστάσιν ἐν Ἀγγλίᾳ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου αἰῶνος, ὁ ἡγέτης τοῦ κόμματος τῶν Ἀνεξαρτήτων καὶ ἀνατροπεὺς τῆς ἀγγλικῆς μοναρχίας Oliver Cromwell ὑπῆρξεν ὁ φορεὺς τῆς ἀγγλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀντεπαναστάσεως. Κατὰ τὸν ἄγγλον ἱστορικὸν Thomas Macaulay² « ἡ πεῖρα ἐδίδαξε τὸν Cromwell ὅτι νεωτερισμοὶ τινες τῶν ὁποίων ἦτο πρότερον φανατικὸς ζηλωτὴς (ὥς ὁ Lenin τοῦ 1917), εἴτε καλοὶ εἴτε κακοὶ καθ' ἑαυτούς, ἀντέκειντο εἰς τὸ γενικὸν φρόνημα τῆς χώρας (ἦτοι εἰς τὴν πνευματικὴν ἰδιοσυστασίαν τοῦ λαοῦ, ὥς θὰ ἐλέγαμεν σήμερον) καὶ ὅτι ἂν ἐπέμενε νὰ τοὺς ἐπιβάλη, θὰ προσέκρουε κατ' ἐπιμόνου ἀντιστάσεως, τῆς ὁποίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ κατισχύσῃ ἢ μόνον διὰ τῆς ἀδιαλείπτου χρήσεως τοῦ ξίφους. Ταῦτα διδάχθεις ὁ Cromwell περιώρισε τοὺς πόθους του εἰς τὴν ἀνόρθωσιν κατὰ πάντα τὰ οὐσιώδη τοῦ ἀρχαίου συντάγματος, τὸ ὁποῖον πάντοτε ἠγάπησε καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ ποθῇ ἡ πλειοψηφία τοῦ λαοῦ ».

Ἀπαραλλάκτως ὥς καὶ ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1789 ὁ Βοναπάρτης ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεώς του εἰς τὴν ὑπατείαν τῷ 1799 ἐφαρμόζει μὲν εἰς μεγάλην κλίμακα τὰ δόγματα τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ὑπὸ τὴν διακυβέρνησίν του ἡ πεῖρα παρέχει καθημερινῶς εὐκαιρίαν νέας ἐπαληθεύσεως τῶν ἐπαναστατικῶν δογμάτων. Ἡ ἀφοσίωσίς του εἰς τὴν ἐπανάστασιν καταδηλοῦται καὶ ἐκ τῆς συνδιαλέξεως ἣν ἔσχεν ἐν Τουρίνῳ τῆς Ἰταλίας, τὴν 18 Νοεμβρίου 1797, ὁπότε ἔλεγε. « Δὲν ἐπεθύμουν ἐπάνοδον τῶν Βουρβόνων, πρὸ πάντων ἐπανερχομένων τῇ βοηθείᾳ τῆς στρατιᾶς τοῦ Moreau καὶ διὰ τοῦ Richelieu . . . Ὅριστικῶς δὲν ἐπιθυμῶ νὰ παίξω τὸ πρόσωπον τοῦ Monk· δὲν θέλω οὔτε ἐγὼ νὰ παίξω τὸ πρόσωπον τοῦτο οὔτε ἄλλοι νὰ τὸ παίξωσι »³. Ὁ δὲ στρατός, ἐκ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ὁποίου πρὸς τὸν Ναπολέοντα ἐξαρτᾶται ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον εἶναι ἀκόμη δημοκρατικός, ἂν μὴ κατὰ τὸ συναίσθημα, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ πνεῦμα, ἐμπεποτισμένος μὲ προλήψεις τῶν ἰακωβίνων, προσηλωμένος εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ συμφέροντα· κατ' ἀκολουθίαν τυφλῶς πολέμιος τῶν ἀριστοκρατῶν, τῶν βασιλέων, τῶν ἱερέων. Ἐν τούτοις ὁ αὐτὸς Βοναπάρτης, ὥς τὸ 1921

¹ H. Seraphim, αὐτόθι σ. 682.

² Thomas Macaulay, Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας (ἐλλήν. μεταφρ. Ἑ. Ροΐδου) ἐν Ἀθήναις 1898, Τόμ. Α', σ. 148.

³ H. Taine, Le régime moderne, Τόμ. Α', σ. 71.

ὁ Lenin, δὲν βραδύνει νὰ ἡγηθῇ τῆς γαλλικῆς ἀντεπαναστάσεως καὶ τῆς μεταπαναστατικῆς κρατικῆς ὀργανώσεως ¹. Διαφορὰ τις βεβαίως εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως καταφανῆς τοῦ χρόνου, ὅστις διέρρηξε μετὰ τὴν ἐπαναστάσεως καὶ ἀντεπαναστάσεως ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ῥωσίᾳ, τὴν ἐξήγησιν ὅμως τούτου ἐπιφυλάσσω εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

Πρωῖμώτατα, διὰ μέσου τοῦ διακόσμου τῶν θεωριῶν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν φράσεων αὐτῆς, κατὰ τὸν Taine, οἱ ὅξεῖς τοῦ Ναπολέοντος ὀφθαλμοὶ διείδον τὸν ἀληθινὸν πυθμένα τῆς ἐπαναστάσεως, δηλ. τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐλευθέρων παθῶν καὶ τὴν κατάκτησιν τῆς πλειοψηφίας ὑπὸ τῆς μειοψηφίας. Ἐπρεπε νὰ ἐκλέξῃ μετὰ τῶν δύο τούτων ἀκραίων καταστάσεων ἢ κατακτητῆς ἢ κατακεκτημένος· μέσος ὅρος δὲν ὑπάρχει. Μετὰ τὴν Thermidor, ἥτοι τὴν 27 Ἰουλίου 1794, καθ' ἣν ἀνετράπη ὁ Robespierre, ἡ τελευταία αὐλαία ἐσχίσθη καὶ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς γυμνὰ ἐκτίθενται τὰ ἔνστικτα τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς καταδυναστεύσεως· περὶ τοῦ δημοσίου συμφέροντος καὶ τοῦ δικαίου τοῦ λαοῦ οὐδεὶς φροντίζει. Εἶναι καταφανὲς ὅτι οἱ κυβερνῶντες ἀποτελοῦν συμμορίαν, ἡ δὲ Γαλλία εἶναι ἡ λεία αὐτῶν· ὅτι ἐννοοῦν διὰ παντὸς μέσου, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν λογχῶν, νὰ κρατήσουν τὴν λείαν των, κατὰ παντός ².

Ὡς πρῶτος ὑπατος ὁ Βοναπάρτης, ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην διὰ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς εὐρωπαϊκῆς πολιτικῆς, ἣν ἀνελάμβανε, ὅχι μόνον νὰ ἔχῃ εἰς χεῖράς του, ἀνευ ἀντιρρήσεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, πᾶσαν ἐκτελεστικὴν καὶ νομοθετικὴν ἐξουσίαν, ὅχι μόνον νὰ εὕρισκῃ πλήρη ὑποταγὴν πάσης νομίμου ἐξουσίας, ἀλλὰ πρὸς τούτοις ἡξίου τὴν ἐκμηδένισιν πάσης ἡθικῆς ἐξουσίας πλὴν τῆς ἰδικῆς του· ἐν ἄλλαις λέξεσι ἀπῆτει τὴν σιγὴν τῆς δημοσίας γνώμης καὶ τὴν ἀπομόνωσιν ἐκάστου ἀτόμου· ἐπομένως τὴν προληπτικὴν καὶ συστηματικὴν κατάργησιν πάσης ὀθενδήποτε πρωτοβουλίας θρησκευτικῆς, ἐκκλησιαστικῆς, παιδαγωγικῆς, φιλανθρωπικῆς, λογοτεχνικῆς, νομαρχιακῆς, δημοτικῆς, ἥτις ἐν τῷ παρόντι ἢ ἐν τῷ μέλλοντι θὰ ἠδύνατο νὰ ὀργανώσῃ ὁμαδικῶς ἀνθρώπους παρὰ τὸ πλευρόν του, ἢ ἐναντίον του ³.

Ἐν ἔτει 1799, ἀφοῦ ἡ κυβέρνησις εἶχε διαπράξει ἢ εἶχεν ἐπιτρέψει νὰ διαπραχθοῦν μέχρι τοῦδε παραπολλαὶ ἐπιβουλαὶ κατὰ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τῆς περιουσίας καὶ τῆς συνειδήσεως· ἐν τέλει, ἀφοῦ ἡ ἐπανάστασις εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο μόνον περιορίζετο· τοῦτο δὲ ἦτο καιρὸς νὰ τερματισθῇ· ὁμόφωνος κραυγὴ, ἡ δονοῦσα ὅλων τὰς καρδίας ἐντονώτατα, ἦτο τὴν ὥρᾳ ἡ ἐκζητοῦσα ἀσφάλειαν· ἀσφάλειαν συνειδήσεως, περιουσίας, ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἵνα τὴν κραυγὴν ταύτην κατασιγάσουν καὶ καταπραῦνουν, πολλοὺς

¹ H. Taine, *Le régime moderne*, Τόμ. Α', σ. 135 ε.

² H. Taine, *Le régime moderne*, Τόμ. Α', σ. 67.

³ H. Taine, *Le régime moderne*, Τόμ. Α', σ. 169.

νεωτερισμούς, κατ' ὄνομα ὅμως νεωτερισμούς, ἐπεκαλέσθησαν. Ἐν πρώτοις πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν συγκέντρωσιν· ὅλαι αἱ ἐξουσίαι τοῦ κέντρου συγκεντρωμέναι εἰς τὰς αὐτὰς χεῖρας· πᾶσα ἐξουσία τῶν ἐπαρχιῶν ν' ἀπονέμηται ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ κέντρου· καὶ πρὸς ἀσκησιν τῆς ὑπάτης ταύτης κεντρικῆς ἐξουσίας ὑπῆρχεν ἤδη ἀρχηγὸς θαρραλέος, διανοητικότητος τόσον ὑψηλῆς, ὅσον ἦτο ἡ θέσις του. Ἐπειτα στρατὸς ἐχρειάζετο κανονικὰ μισθοδοτούμενος, ἐπιμελῶς ἐξοπλισμένος, ἱκανοποιητικὰ ἐνδεδυμένος καὶ τρεφόμενος, πειθαρχικός, ὑπακούων· καὶ ἱκανὸς νὰ ἐνεργῇ ἄνευ παρεκτροπῶν καὶ ἀδυναμιῶν, ὥσπερ ἐπιστημονικὸν ὄργανον ἀκριβείας· χωροφυλακὴ καὶ ἀστυνομία ἐξ ἄλλου δραστήριοι ἅμα δὲ ἱκανῶς χαλιναγωγημένοι. Οἱ διοικοῦντες ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν διοικουμένων καὶ οἱ δικασταὶ ἀνεξάρτητοι, ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τῶν δικαζομένων. Ἐν τέλει ἐλευθερία τῆς λατρείας, συνεπείᾳ συμφώνου μετὰ τῆς Ῥώμης καὶ ἀποκατάστασις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἀναγνώρισις ἔννομος τῆς ὀρθοδόξου ἱεραρχίας καὶ τοῦ μόνου κλήρου, ὃν οἱ πιστοὶ θὰ ἠδύναντο νὰ ἀποδεχθοῦν ὡς νόμιμον¹. Τούτου γενομένου εἶχόν τὰ μέσα νὰ ἐπιτελέσουν τὰ λοιπὰ. Τῷ ὄντι μέχρι σήμερον ἡ Γαλλία ἀπολαύει τῆς ὀργανώσεως, ἣν ὁ Ναπολέων ὡς πρῶτος ὑπάτος παρεσκεύασε. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὸ ἀντεπαναστατικὸν πνεῦμα ἐν Ῥωσίᾳ, τοῦ ὁποίου φορεὺς αὐτὸς ὁ Lenin ἀνεδείχθη κατὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ νέου ῥωσικοῦ κράτους. Ἀλλὰ τὸ ἐπαναστατικὸν πνεῦμα τοῦ 1917 δὲν ἐξέλιπεν.

Ὁ τελειότερος ἐκπρόσωπος τῶν θεωριῶν τῆς ῥωσικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 εἶναι ὁ Trotski. Ἀπαρεγκλίτως προσκεκολλημένος, αὐτὸς καὶ τινες συνεργάται του, εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 1917, ἱπτάμενος ἐπὶ τῶν δογμάτων τῆς ἐπαναστάσεως, μὴ συγκαταβαίνων εἰς τὸ στερεὸν τῆς πραγματικότητος ἔδαφος, ὡς εἰς τοῦτο ὁ Lenin αὐτομάτως ἐξωθεῖτο, μὴ μεταβαλὼν γνώμην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλὰ διακριθεὶς διὰ τὴν σταθερότητα τῶν φρονημάτων του, ἀποτελεῖ τὸν ἀντίπουν τοῦ Lenin. Διεφώνησε πρὸς αὐτὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ῥωσικοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος καὶ ὡς πρὸς τὴν «νέαν οἰκονομικὴν πολιτικὴν». Ἐν τῷ δεκάτῳ δηλαδὴ συνεδρίῳ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Ῥωσίας (8-16 Μαρτίου 1921) ὁ Lenin εἰσηγήθη ἐκκαθάρισιν αὐτοῦ, δι' ἀποκλεισμοῦ ἐκ τῶν τάξεων του 70000 μελῶν, καί, διὰ τὴν περαιτέρω ἀποδοχὴν νέων μελῶν, ἀπαραιτήτως δοκιμασίαν ἐνὸς ἔτους. Τοῦτο ἐθεωρήθη ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ 70% τῶν μελῶν τοῦ κόμματος ἦσαν ὑπάλληλοι τῶν συμβουλίων καὶ μόνον 30% ἐργατικοί. Ἀπηγορεύθη δὲ συγχρόνως ἡ ἐν τοῖς κόλποις τοῦ κόμματος ἀπόσχισις εἰς ὁμάδας. Κατὰ τῆς τοιαύτης διοργανώσεως τοῦ κόμματος ἐξηγέρθη τὸν Ὀκτώβριον 1923 ὁ Trotski ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως τῆς ἀριστερᾶς καὶ

¹ H. Taine, Le régime moderne, Τόμ. Α', σ. 193 ἔ.

τὴν κατηγορίαν του διετύπωσε κατὰ τοῦ Lenin, ὡς καταπροδίδοντας τὴν προλεταρικὴν ἐπανάστασιν διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς «νέας οἰκονομικῆς πολιτικῆς»¹. Ὁ Trotski μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Lenin ἐσυνέχισε τὸν ἐσωτερικὸν κομματικὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Stalin, τοῦ διαδεχθέντος ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος τὸν Lenin, μέχρι τῆς ἐξορίας του. Διότι ἀνεγνώριζεν ὁ Trotski ὅτι ἡ παροῦσα περίοδος δὲν ἀνήκει ἀκόμη εἰς τὸν ὄντως προλεταρικὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ θεωρητέα μόνον ὡς προβαθμὶς αὐτοῦ, ἥτις διὰ τῆς διαμορφώσεως τῶν μαζῶν ἀποτελεῖ προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν. Διὰ ταῦτα παραβάλλω τὸν Trotski πρὸς τὸν Robespierre τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Μεταξὺ τῶν ῥιζοσπαστῶν Ἰακωβίνων τρεῖς ἐπαξίως εἶχον τότε ὑπεροχὴν καὶ κῦρος· ὁ θηριωδέστερος τῶν τριῶν μέχρι παραφροσύνης Marat, ὁ δεξιότερος πάντων πολιτικὸς Danton, οὗ τὴν πολιτικὴν δεξιότητα μόνον ὁ Mirabeau, ἐκ τῶν ἀνδρῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἔφθανε ἢ καὶ ὑπερέβαλλε, καὶ ὁ τελειότερος εκπρόσωπος τῆς ἐπαναστάσεως Robespierre. Ἡ ἐπανάστασις εἶχεν ἀνάγκην ἐρμηνέως ἔχοντος ἐξωτερικὸν εὐπρόσωπον, τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ ἰδικόν της· τοιοῦτο εἶχεν ὁ Robespierre. Ἀντιθέτως πρὸς τὸν Danton, πετᾷ εἰς τὸ κενόν, ἐν μέσῳ τῶν θεωριῶν, ἔφιππος ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπαναστάσεως, ἀνίκανος νὰ καταβῇ ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ ἐδάφους, καὶ νὰ πατήσῃ στερεὰ ἐπ' αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἐξαντληθείσης φιλοσοφίας δὲν ἐκράτησε παρὰ τὸ νεκρὸν αὐτῆς ἴζημα, κανόνας τινὰς ἀπεστήθισε τοῦ Rousseau, Mably, Raynal, περὶ λαοῦ, φύσεως, λόγου, ἐλευθερίας, τυράννων, στασιαστῶν, ἀρετῆς, ἠθικῆς. Ἐν τούτοις ἐν Παρισίῳ τῷ 1794, ἐβεβαίουν ὅτι αἱ ἀπόψεις τοῦ Robespierre αἱ ἀναγόμεναι εἰς τὴν κυβέρνησιν ἦσαν αἱ μόναι, αἵτινες, ὅμοιοι πρὸς μαγνήτην, θὰ ἠδύναντο νὰ προσελκύσουν πάντας τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Μετέδιδον τὸν θρύλον ὅτι ὁ λαὸς ἠθέλε νὰ τὸν ὀνομάσῃ δικτάτορα· διότι ἐξετίμα τὴν αὐστηρότητα τῶν ἀρετῶν του καὶ τὴν σταθερότητα τῶν φρονημάτων του, μὴ μεταβαλόντος γνώμην ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπαναστάσεως². Ἐφ' ὅσον οἱ κεραυνοὶ τῆς ἐπαναστάσεως πίπτουν ἐντατικώτερα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν ἄλλων, ὁ Robespierre ἀνέρχεται ὑψηλότερα εἰς τὴν δόξαν τῆς ἀποθεώσεως. Τὸν ἀποκαλοῦν ἰδρυτὴν τῆς δημοκρατίας, μόνον ἄξιον τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἱκανὸν νὰ καθοδηγήσῃ αὐτήν. Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Συμβατικῆς τῆς 10 Φεβρουαρίου 1792 ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἰακωβίνους³· «δὲν ἀρκεῖ νὰ εὖρη κανεῖς τὸν θάνατον ἐκ τῆς χειρὸς τῶν τυράννων, πρέπει νὰ εἶναι ἄξιος αὐτοῦ. Ἄν εἶναι ἀληθὲς ὅτι οἱ πρῶτοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐλευθερίας πρέπει νὰ γίνουν μάρτυρες,

¹ Jos. Dobretsberger, αὐτόθι στήλ. 1084.

² H. Taine, La Révolution, Τόμ. Γ', Paris, 1885, σ. 187 ἑ.

³ H. Taine, αὐτόθι σ. 201 ἑ.

δὲν πρέπει ν' ἀποθάνουν ὅμως πρὶν συμπαράσῃμαζι τὴν τυραννίαν εἰς τὸν τάφον». Καὶ ὁ μὲν Robespierre, μάρτυς τῆς ἐλευθερίας, τὴν 28 Ἰουλίου 1794 ἐκατατομήθη μεθ' ἐπτά καὶ εἴκοσιν ἄλλων ἐπαναστατικῶν· ὁ δὲ Trotski μετὰ τινῶν ὁπαδῶν του ἐξωρίσθη ἐκ Ῥωσίας ὑπὸ τοῦ δικτάτορος τοῦ προλεταριάτου Stalin. Οὕτως ὁ Stalin ἀπέμεινεν ὁ μόνος κυρίαρχος ἐν Ῥωσίᾳ διὰ νὰ κατευθύνῃ τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ τὰς τύχας εἰς νὰ νέα αὐτοῦ πεπρωμένα, τὰ ὁποῖα ἐν τῷ ἐφεξῆς, ἔκτω κεφαλαίῳ, ἐξετάζω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'

Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ ἐξήτασα τὸ φυσικὸν περιβάλλον τῆς Ῥωσίας ὡς παράγοντα τῆς πνευματικῆς ιδιοσυστασίας τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ. Ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσω τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς Ῥωσίας ὡς παράγοντα τῆς ἐξελίξεως τῆς ῥωσικῆς ἱστορίας. Ἡ εὐρωπαϊκὴ λοιπὸν Ῥωσία ἀποτελεῖ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς ὀρεινῆς καὶ δασώδους μέσης Εὐρώπης εἰς τὰς πεδιάδας τῆς βορείας καὶ δυτικῆς Ἀσίας. Βαθύταται μίξεις εὐρωπαϊκῶν καὶ Ἀσιατικῶν λαῶν, βορείων σλαύων καὶ οὐραλοαλταϊκῶν, ἄνευ περιορισμοῦ τινος, συνετελέσθησαν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Ὁ βίος τῶν λαῶν τούτων, μεταξὺ Βιστούλα καὶ Βόλγα ποταμοῦ, εἶναι πλούσιος εἰς στεππικοὺς ἥτοι στεππικῶν χωρῶν χαρακτῆρας, ὧν γνώρισμα ἡ μονομορφία¹ καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτεπαρκείας. Καὶ τὸ ἰσχυρὸν ῥωσικὸν κράτος ἐκδηλώνει, καὶ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1917 καὶ μετ' αὐτήν, τὸν μὴ εὐρωπαϊκὸν χαρακτῆρά του². Ἀκόμη καὶ τὸν μπολσεβικισμόν νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ἀπλὴν παραλλαγὴν Μαρξικοῦ προλεταριακοῦ σοσιαλισμοῦ τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἄνευ ἀναγνώρισεως εἰς αὐτὸν διακριτικοῦ ἐθνικοῦ, ἥτοι ἰδίου ῥωσικοῦ γνωρίσματος, δὲν θὰ ἦτο τοῦτο ἀκριβές. Τὸ χάσμα μετὰξὺ μαρξικῆς καὶ μπολσεβικικῆς θεωρίας εἶναι βαθύτερον. Ὁ Danilevskij τὸ ἐκφράζει ἐξαίρων τὴν διαφορὰν τῶν ἐννοιῶν Εὐρώπης καὶ Ῥωσίας, ὅπως διαφόρου περιεχομένου.

Ἐν τῇ μίξει λοιπὸν εὐρωπαϊκῆς δραστηριότητος καὶ εὐκινησίας μετ' Ἀσιατικῆς καρτερίας εὗρεν ὁ ἀνάμικτος ἐξ Ἰνδογερμανικῶν, φιννικῶν καὶ ταταρικῶν στοιχείων ῥωσικὸς λαὸς τὴν ἱκανότητα πρὸς κυριαρχίαν τῶν ἀπεράντων τούτων χωρῶν. Ἡ μεγάλη ταχύτης μεθ' ἧς οἱ Ῥῶσοι, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, τὰς χώρας ἀπὸ τοῦ Βόλγα ποταμοῦ μέχρι τοῦ Μεγάλου ἢ Εἰ-

¹ Μονομορφίας ἐκδήλωσις ἐν τῷ βίῳ παράδειγμα ἔστω τὸ τῆς λαϊκῆς ἐνδυμασίας. Ἐνῷ δηλαδὴ ἐν Γερμανίᾳ ἡδυνάμεθα ν' ἀπαριθμήσωμεν πρὸ τινῶν δεκαετηρίδων ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν εἶδη λαϊκῆς ἐνδυμασίας, ἐν τῇ ἐξάκις αὐτῆς μεγαλυτέρᾳ Μεγαλορωσίᾳ μίαν μόνην, πιθανῶς μετὰ δωδεκάδος μικροτέρων ἀποχρώσεων, ἡδυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν Fr. Ratzel, αὐτόθι σ. 288 ἑ.

² Fr. Ratzel, Anthropogeographie Mér. A', Stuttgart, 1921, σ. 288.